

DAMON GALGUT

Η ΥΠΟΣΧΕΣΗ

μετάφραση
Κλαίρη Παπαμιχαήλ

Σήμερα το πρωί συνάντησα μια γυναίκα με χρυσή μύτη. Βρισκόταν μέσα σε μια Κάντιλακ και κρατούσε στην αγκαλιά της μια μαϊμού. Ο οδηγός της σταμάτησε και εκείνη με ρώτησε: «Είστε ο Φελίνι;». Και πρόσθεσε με τη μεταλλική φωνή της: «Πώς γίνεται και στις ταινίες σας δεν υπάρχει ούτε ένας φυσιολογικός άνθρωπος;».

Φεντερίκο Φελίνι

*Στον Αντόνιο και στον Πετρούκιο
για όλη τη δουλειά που έχουν κάνει ως ατζέντηδες,
για τη μαγειρική, για τα ταξίδια*

MAMA

Τη στιγμή που το μεταλλικό κουτί φωνάζει το όνομά της, η Αμόρ ξέρει ότι έχει συμβεί. Ήταν όλη μέρα σε ένταση, με πονοκέφαλο, λες και την είχε προειδοποιήσει κάποιο όνειρο, αλλά δεν κατάφερνε να θυμηθεί τι ήταν. Ένα σημάδι ή εικόνα, κάτω ακριβώς από την επιφάνεια. Πρόβλημα εκεί κάτω. Υπόγεια φωτιά.

Όταν, όμως, της λένε μεγαλόφωνα τις λέξεις, δεν τις πιστεύει. Κλείνει τα μάτια και γνέφει αρνητικά. Όχι, όχι, δεν μπορεί να 'ναι αλήθεια αυτό που μόλις της είπε η θεία της. Κανείς δεν πέθανε. Δεν είναι παρά μια λέξη, τίποτε άλλο. Κοιτάζει τη λέξη, να κείτεται πάνω στο γραφείο σαν έντομο ξαπλωμένο ανάσκελα, χωρίς καμιά εξήγηση.

Αυτό συμβαίνει στο γραφείο της δεσποινίδας Στάρκι, όπου της είπε να πάει η φωνή από τα μεγάφωνα. Η Αμόρ περίμενε και περίμενε τόσο καιρό αυτή τη στιγμή, την έχει φανταστεί τόσες φορές, ώστε μοιάζει ήδη με γεγονός. Μα τώρα που ήρθε στ' αλήθεια, τη νιώθει μακρινή, ονειρική. Δεν έχει συμβεί πραγματικά κάτι τέτοιο. Και ειδικά στη μαμά, που θα είναι πάντα, πάντα, ζωντανή.

Λυπάμαι, λέει ξανά η δεσποινίς Στάρκι, καλύπτοντας τα μεγάλα της δόντια πίσω από λεπτά, σφιγμένα χείλη. Μερικά από τα άλλα κορίτσια λένε ότι η δεσποινίς Στάρκι είναι λεσβία, αλλά είναι δύσκολο να τη φανταστεί κανείς να κάνει οτιδήποτε σεξ με τον οποιονδήποτε. Ή ίσως έκανε κάποτε, κι από

τότε της έμεινε η σιχαμάρα μια για πάντα. Είναι μια θλίψη που όλοι πρέπει να υπομείνουμε, προσθέτει με σοβαρό ύφος, ενώ η Τάνι* Μαρίνα τρέμει και σκουπίζει τα μάτια της με ένα χαρτομάντιλο, παρόλο που έβλεπε πάντα αφ' υψηλού τη μαμά και δεν τη νοιάζει καθόλου που έχει πεθάνει, κι ας μην έχει πεθάνει.

Η θεία της κατεβαίνει κάτω μαζί της και περιμένει έξω, ενώ η Αμόρ πρέπει να γυρίσει στον κοιτώνα και να φτιάξει τη βαλίτσα της. Τους τελευταίους επτά μήνες μένει εκεί, περιμένοντας να συμβεί αυτό που δεν συνέβη, και κάθε δευτερόλεπτο αυτού του διαστήματος απεχθανόταν τούτα τα μακρόστενα, παγωμένα δωμάτια με τα πατώματα από λινοτάπητα, τώρα όμως που πρέπει να φύγει, δεν θέλει. Το μόνο που θέλει είναι να ξαπλώσει στο κρεβάτι της και να κοιμηθεί και ποτέ να μην ξυπνήσει, ποτέ. Όπως η μαμά; Όχι, όχι όπως η μαμά, γιατί η μαμά δεν κοιμάται.

Βάζει αργά τα ρούχα της στη βαλίτσα κι ύστερα την κουβαλάει μέχρι την πρόσοψη του κεντρικού κτιρίου του σχολείου, όπου στέκεται η θεία της, χαζεύοντας τη λιμνούλα με τα ψάρια. Αυτό είναι μεγάλο και χοντρό, λέει δείχνοντας στο βάθος, έχεις ξαναδεί ποτέ τόσο μεγάλο χρυσόψαρο; Και η Αμόρ απαντάει ότι δεν έχει ξαναδεί, παρόλο που δεν μπορεί να διακρίνει ποιο ψάρι δείχνει η θεία της και ούτως ή άλλως τίποτε απ' όλα αυτά δεν συμβαίνει στην πραγματικότητα.

Όταν μπαίνει στο Κρεσίντα, ούτε αυτό της φαίνεται πραγματικό και, καθώς παίρνουν τον φιδωτό δρόμο που οδηγεί έξω από το σχολείο, η θέα από το παράθυρο μοιάζει με όνειρο. Οι τζακαράντες είναι όλες ανθισμένες και τα λαμπερά μοβ ανθάκια είναι φανταχτερά και παράξενα. Η ίδια της η φωνή

* Tannie: Θεία στα αγγλικά της Νότιας Αφρικής. (Σ.τ.Μ.)

ακούγεται σαν ηχώ, λες και μιλάει κάποιος άλλος, όταν φτάνουν στην κεντρική πύλη και στρίβουν δεξιά αντί για αριστερά, κι ακούει τον εαυτό της να ρωτάει πού πηγαίνουν.

Στο σπίτι μου, αποκρίνεται η θεία. Να πάρουμε τον θείο Όκι. Αναγκάστηκα να φύγω βιαστικά χθες βράδυ, όταν, καταλαβαίνεις τι εννοώ, όταν συνέβη.

(Δεν συνέβη.)

Η Τάνι Μαρίνα ρίχνει ένα λοξό βλέμμα με τα μικρά, τονισμένα με μάσκα ματιά της, όμως και πάλι καμιά αντίδραση από το κορίτσι. Η απογοήτευση της μεγαλύτερης γυναίκας είναι σχεδόν χειροπιαστή, σαν κρυφή πορδή. Θα μπορούσε να έχει στείλει τον Λέξινγκτον να φέρει την Αμόρ από το σχολείο, ήρθε όμως η ίδια, επειδή της αρέσει να βοηθάει σε καταστάσεις κρίσης, το ξέρουν οι πάντες. Πίσω από το στρογγυλό πρόσωπο με το μακιγιάζ καμπούκι αναζητάει άπληστα δραματικές στιγμές, κουτσομπολιά, φτηνό θέαμα. Ωραία τα αιματοκυλίσματα και η προδοσία στην τηλεόραση, εδώ όμως η πραγματική ζωή παρουσίασε μια αληθινή, συναρπαστική ευκαιρία. Το τρομερό νέο ανακοινώθηκε δημόσια, μπροστά στη διευθύντρια! Μα η ανιψιά της, αυτή η άχρηστη χοντρέλα, μετά βίας είπε μια κουβέντα. Κάτι πάει στραβά μ' αυτό το παιδί, ειλικρινά, η Μαρίνα το 'χει προσέξει και πρωτύτερα. Θεωρεί πως φταίει ο κεραυνός. Αχ, κρίμα, ύστερα απ' αυτό δεν ήταν ποτέ ξανά η ίδια.

Φάε ένα παξιμάδι, της λέει θυμωμένα η θεία της. Τα έχω στο πίσω κάθισμα.

Ωστόσο, η Αμόρ δεν θέλει παξιμάδι. Δεν έχει όρεξη. Η Τάνι Μαρίνα ψήνει μονίμως διάφορα και προσπαθεί να πείσει τον κόσμο να τα φάει. Η αδελφή της η Άστριντ λέει πως το κάνει για να μην είναι η μόνη χοντρή, και η αλήθεια είναι ότι η θεία έχει εκδώσει δυο βιβλία ζαχαροπλαστικής με κεράσματα για

το τσάι, πολύ δημοφιλή σε μια ιδιαίτερη κατηγορία λευκών γυναικών πιο προχωρημένης ηλικίας, τα βλέπεις παντού τώρα τελευταία.

Τέλος πάντων, συλλογίζεται η Τάνι Μαρίνα, αν μη τι άλλο είναι εύκολο να μιλήσεις σε αυτό το παιδί. Δεν διακόπτει, ούτε φέρνει αντιρρήσεις, και δίνει την εντύπωση πως προσέχει – ουσιαστικά, το μόνο που απαιτείται. Δεν είναι μεγάλη απόσταση από το σχολείο ως το Μένλο Παρκ, όπου μένουν οι Λάουμπσερ, μα ο χρόνος μοιάζει σήμερα να τεντώνεται και η Τάνι Μαρίνα μιλάει σε όλο τον δρόμο σε εκρηκτικά αφρικάανς* με φωνή σιγανή και εμπιστευτική, όλο υποκοριστικά, μολονότι τα κίνητρά της δεν είναι καλοπροαίρετα. Πρόκειται για το συνηθισμένο θέμα, πώς η μαμά πρόδωσε όλη την οικογένεια αλλάζοντας θρησκεία. Διόρθωση, επιστρέφοντας στην παλιά της θρησκεία. Τον Ιουδαϊσμό! Η θεία υπήρξε εξόχως emphatic σε αυτό το θέμα τους τελευταίους έξι μήνες, από τότε που αρρώστησε η μαμά, τι υποτίθεται, όμως, πως πρέπει η Αμόρ να κάνει γι' αυτό; Ένα μικρό παιδί είναι μονάχα, χωρίς την παραμικρή δύναμη, και στο κάτω κάτω πού είναι το κακό να επιστρέφεις στη δική σου θρησκεία άμα θέλεις;

Προσπαθεί να μην ακούει, να συγκεντρωθεί σε κάτι άλλο. Η θεία φοράει μικρά άσπρα γάντια του γκολφ όταν οδηγεί, μια επιτήδευση που ποιος ξέρει από πού την ξεσήκωσε, ή μπορεί απλώς να φοβάται τα μικρόβια, και η Αμόρ επικεντρώνει το βλέμμα στο ανοιχτόχρωμο σχήμα των χεριών της καθώς κινούνται πάνω στο τιμόνι. Αν μπορέσει να παραμείνει προσηλωμένη στα χέρια, στο σχήμα τους, στα κοντόχοντρα δάχτυλα, δεν θα είναι υποχρεωμένη να ακούει τι λέει το στόμα πάνω από

* Γλώσσα της Νότιας Αφρικής που έχει εξελιχτεί από διαλέκτους των ολλανδικών του 17ου αιώνα. (Σ.τ.Μ.)

τα χέρια, και τότε δεν θα είναι αλήθεια. Το μόνο που είναι αλήθεια είναι τα χέρια, κι εγώ που τα κοιτάζω.

...Η αλήθεια είναι ότι η μητέρα σου παράτησε την Ολλανδική Μεταρρυθμιστική Εκκλησία και γύρισε σ' αυτό το ιουδαϊκό πράγμα μόνο και μόνο από άχτι για τον μικρό μου αδελφό... Για να μην ταφεί στη φάρμα, δίπλα στον σύζυγό της, αυτός είναι ο πραγματικός λόγος... Υπάρχει ο σωστός τρόπος και υπάρχει και ο λάθος τρόπος, και πολύ λυπάμαι που η μητέρα σου επέλεξε τον λάθος τρόπο... Τέλος πάντων, στενάζει η Τάνι Μαρίνα καθώς φτάνουν στο σπίτι, ας ελπίσουμε ότι ο Θεός θα τη συγχωρήσει και ότι τώρα αναπαύεται εν ειρήνη.

Παρκάρουν στον ιδιωτικό δρόμο, κάτω από την τέντα με τις όμορφες πράσινες, μοβ και πορτοκαλιές ρίγες. Πιο πίσω προβάλλει ένα πανόραμα της Νότιας Αφρικής των λευκών, τα ανιαρά ισόγεια σπίτια από κοκκινωπά τούβλα με τις αλουμινένιες στέγες, περικυκλωμένα από μια τάφρο ξασπρισμένου κήπου. Το μονόζυγο δείχνει μοναχικό σε μια μεγάλη καφετιά πελούζα. Τιμεντένιο μπάνιο για πουλιά, ένα σπιτάκι για παιχνίδι και μια κούνια φτιαγμένη από μισό λάστιχο νταλίκας. Εκεί που κι εσείς, ίσως, μεγαλώσατε. Εκεί που άρχισαν όλα.

Η Αμόρ ακολουθεί τη θεία της, νιώθοντας σαν να μην πατάει τελείως στο έδαφος, σαν να είναι λίγα εκατοστά πιο πάνω, με ένα ιλιγγιώδες μικρό κενό ανάμεσα στην ίδια και στα πράγματα, ενώ κατευθύνεται στην πόρτα της κουζίνας. Μέσα, ο Ουμ* Όκι φτιάχνει ένα μπράντι με κόκα κόλα, το δεύτερο για το πρωί. Συνταξιοδοτήθηκε πρόσφατα από το κυβερνητικό πόστο του σχεδιαστή στο Τμήμα Διαχείρισης Υδατικών Πόρων και οι μέρες του είναι ράθυμες. Πετάγεται ένοχα όρθιος όταν τον τσακώνει η γυναίκα του, ρουφώντας

* Oom: Θεός στα αγγλικά της Νότιας Αφρικής. (Σ.τ.Μ.)

το μουστάκι του, κίτρινο από τη νικοτίνη. Είχε στη διάθεσή του πολλή ώρα για να ντυθεί κανονικά, αλλά φοράει ακόμη ένα παντελόνι φόρμας, ένα μπλουζάκι του γκολφ και σαγιονάρες. Μεγαλόσωμος άντρας, με μαλλιά που αραιώνουν και τα κολλάει από τη μια μεριά του κρανίου μέχρι την άλλη με Brylcreem. Αγκαλιάζει ιδρωμένα την Αμόρ, προκαλώντας μεγάλη αμηχανία και στους δυο τους.

Συλλυπητήρια για τη μητέρα σου, λέει.

Α, εντάξει, απαντά η Αμόρ και επιτόπου βάζει τα κλάματα. Θα της λένε όλη μέρα συλλυπητήρια επειδή η μητέρα της έπαθε εκείνη τη λέξη; Νιώθει άσχημα όταν κλαίει, σαν ντομάτα που σκάει, και σκέφτεται ότι πρέπει να ξεφύγει, μακριά από αυτό το απαίσιο μικρό δωμάτιο με το παρκέ και το γκριφόν μαλτέζ που γαβγίζει και τα βλέμματα της θείας και του θείου που χώνονται μέσα της σαν καρφιά.

Προσπερνάει βιαστικά το μίζερο ενυδρείο του Ουμ Όκι και προχωράει στον διάδρομο, που οι τοίχοι του είναι βαμμένοι ώστε να δείχνουν πως έχουν λακκάκια, όπως είναι της μόδας αυτή την εποχή σε αυτά τα μέρη, κι ύστερα μπαίνει στο μπάνιο. Δεν χρειάζεται να αναλύσουμε πώς πλένει το πρόσωπό της για να διώξει τα δάκρυα, παρά μόνο να αναφέρουμε πως, μολονότι συνεχίζει να μυξοκλαίει, η Αμόρ ανοίγει το κουτί με τα φάρμακα για να κοιτάξει μέσα, κάτι που κάνει σε κάθε σπίτι που επισκέπτεται. Μερικές φορές βρίσκεις κάτι ενδιαφέρον, αλλά αυτά τα ράφια είναι γεμάτα καταθλιπτικά αντικείμενα, όπως κόλλα για μασέλες και Anusol για τις αιμορροΐδες. Έπειτα αισθάνεται τύψεις που κοίταξε και, για να συγχωρήσει τον εαυτό της, πρέπει να μετρήσει τα αντικείμενα σε κάθε ράφι και να τα τακτοποιήσει σε μια πιο ικανοποιητική διάταξη. Έπειτα σκέφτεται πως η θεία της θα το προσέξει και τα αλλάζει πάλι.

Επιστρέφοντας από τον διάδρομο, η Αμόρ κοντοστέκεται στην ανοιχτή πόρτα της κρεβατοκάμαρας του ξαδέλφου της του Γουέσελ, που είναι ο μικρότερος και ο πιο μεγαλόσωμος από τα κουτσούβελα της Τάνι Μαρίνα, και ο μόνος που ζει ακόμη στο πατρικό. Είναι ήδη είκοσι τεσσάρων ετών, αλλά, από τότε που τελείωσε τον στρατό, κάθεται απλώς στο σπíti και ασχολείται με τη συλλογή γραμματοσήμων του και δεν κάνει τίποτα άλλο. Απ' ό,τι φαίνεται, έχει κάποιο πρόβλημα να βγαίνει έξω στον κόσμο. Πάσχει από κατάθλιψη, σύμφωνα με τον πατέρα του, κι η μητέρα του υποστηρίζει ότι προσπαθεί να βρει τον δρόμο του. Ο μπαμπάς, όμως, έχει εκφράσει την άποψη πως ο ανιψιός του είναι απλώς τεμπέλης και κακομαθημένος, και θα έπρεπε να υποχρεωθεί να κάνει κάποια δουλειά.

Η Αμόρ δεν συμπαθεί τον ξάδελφό της, και ειδικά αυτή τη στιγμή, με εκείνα τα μεγάλα άμορφα χέρια του και το κούρεμα καπελάκι και την αμφιλεγόμενη προφορά του σίγμα. Δεν πρόκειται ποτέ να την κοιτάξει κατάματα έτσι κι αλλιώς, αλλά τώρα ειδικά μόλις που της δίνει σημασία, επειδή έχει ανοιγμένο στα γόνατα το άλμπουμ με τα γραμματόσημα και με έναν μεγεθυντικό φακό χαζεύει μια σειρά από τα αγαπημένα της συλλογής του, τρία αναμνηστικά γραμματόσημα του δόκτορα Χέντρικ Φερβέρντ* που εκδόθηκαν μερικούς μήνες μετά τη δολοφονία του σπουδαίου αυτού άντρα.

Τι κάνεις εδώ;

Με έφερε από το σχολείο η μητέρα σου. Ύστερα ήρθε να πάρει τον πατέρα σου και μερικά ψώνια.

* Νοτιοαφρικανός καθηγητής κοινωνιολογίας και ψυχολογίας (1901-1966), και πρωθυπουργός της Νότιας Αφρικής. Θεωρήθηκε ο αρχιτέκτονας του απαρτχάιντ και δολοφονήθηκε το 1966 από τον Έλληνα Δημήτρη Τσαφέ-ντα. (Σ.τ.Μ.)

Α. Και τώρα θα πας σπίτι σου;

Ναι.

Συλλυπητήρια για τη μητέρα σου, λέει εκείνος και τελικά την κοιτάζει. Η Αμόρ δεν μπορεί να συγκρατηθεί, βάζει πάλι τα κλάματα και αναγκάζεται να σκουπίσει τα δάκρυα στο μανίκι της. Μα η προσοχή του στρέφεται πάλι στα γραμματόσημα.

Είσαι πολύ λυπημένη; τη ρωτάει αφηρημένα, συνεχίζοντας να μην την κοιτάει.

Εκείνη γνέφει αρνητικά. Αυτή τη στιγμή είναι αλήθεια, δεν αισθάνεται τίποτα, άδεια μονάχα.

Την αγαπούσες;

Φυσικά, του απαντάει. Ακόμα, όμως, κι απαντώντας σε αυτή την ερώτηση, τίποτα δεν αναδεύεται μέσα της. Αυτό την κάνει να αναρωτηθεί αν λέει την αλήθεια.

Μισή ώρα αργότερα κάθεται στο πίσω κάθισμα του παλιού Βάλιαντ του Όκι. Ο θείος, που φοράει τα κυριακάτικα ρούχα του, καφέ παντελόνι και κίτρινο πουκάμισο και καλογουλισμένα παπούτσια, κάθεται με τα πεταχτά αφτιά του μπροστά της, στη θέση του οδηγού, ενώ ο καπνός του τσιγάρου του μουντζουρώνει το παρμπρίζ. Δίπλα του είναι η γυναίκα του, που έχει φρεσκαριστεί, έχει ψεκαστεί με Je T'aime κι έχει φέρει μαζί της μια σακούλα με πράγματα για ψήσιμο από την κουζίνα της. Τώρα περνάνε από το νεκροταφείο στη δυτική άκρη της πόλης, όπου ένα μικρό πλήθος στέκεται γύρω από μια τρύπα στο έδαφος, κι εκεί κοντά βρίσκεται και το εβραϊκό νεκροταφείο, όπου πολύ σύντομα, αλλά όχι, μην το σκέφτεσαι αυτό, και μην κοιτάς τους τάφους, αν και δεν μπορείς παρά να δεις την ταμπέλα για την Πτέρυγα Ηρώων, ποιοι είναι οι ήρωες όμως, κανείς δεν εξήγησε ποτέ, είναι άραγε η μαμά ηρωίδα τώρα, ούτε αυτό να το σκέφτεσαι, κι έπειτα βουλιάζεις σε αυτή τη φρικτή ζώνη με το τοιμέντο και τα πλυντήρια

αυτοκινήτων και τις πολυκατοικίες δεξιά κι αριστερά, που δείχνουν βρόμικες. Έτσι και μείνεις στον συνηθισμένο δρόμο, σύντομα θα αφήσεις πίσω σου την πόλη, αλλά σήμερα δεν μπορείς να πάρεις τον συνηθισμένο δρόμο, επειδή περνάει από το Άτεριτζβιλ και έχει φασαρίες στον οικισμό. Φασαρίες σε όλους τους οικισμούς, μурμουρίζουν παντού, ακόμα και με την κατάσταση έκτακτης ανάγκης να αιωρείται πάνω από τη χώρα σαν σκοτεινό σύννεφο, ακόμα και με τις λογοκριμένες ειδήσεις και την ατμόσφαιρα παντού κάπως ηλεκτρισμένη, κάπως πανικόβλητη, δεν σωπαίνουν οι φωνές που συνεχίζουν να ακούγονται πίσω απ' όλα αυτά, σαν παράσιτα που τρίζουν. Μα σε ποιους ανήκουν οι φωνές, γιατί δεν τις ακούμε τώρα; Σουτ, θα τις ακούσετε, αν δώσετε προσοχή, αρκεί μονάχα να ανοίξετε τα αφτιά σας.

...Είμαστε το τελευταίο φυλάκιο αυτής της ηπείρου... Αν πέσει η Νότιος Αφρική, η Μόσχα θα ανοίξει σαμπάνιες... Να το πούμε ξεκάθαρα, η αρχή της πλειοψηφίας σημαίνει κομμουνισμό...

Ο Όκι κλείνει το ραδιόφωνο. Δεν έχει διάθεση να ακούσει πολιτικές ομιλίες, είναι πολύ ωραιότερο να χαζεύει τη θέα. Φαντάζεται ότι είναι ένας από τους προγόνους του τους Φουρτρέκερ* και τσουλάει αργά προς την ενδοχώρα μέσα σε ένα σκεπαστό κάρο που το σέρνουν βόδια. Ναι, υπάρχουν κι εκείνοι που τα όνειρά τους είναι αναμενόμενα. Ο Όκι, ο γενναίος πονιέρος που περιπλανιέται στην πεδιάδα. Ένα καφετί και κίτρινο τοπίο περνάει απέξω, ξερό εκτός απ' το σημείο που

* Οι ολλανδόφωνοι έποικοι που από το 1834 κι έπειτα μετανάστευσαν από το Κέιπ Κόλονι προς τα ανατολικά, στο εσωτερικό της Νότιας Αφρικής, ύστερα από την κλιμάκωση της έντασης ανάμεσα στους απογόνους των πρώτων Ευρωπαίων εποίκων (Μπόερ) και της αποικιοκρατικής βρετανικής διοίκησης. (Σ.τ.Μ.)

το κόβει ένα ποτάμι, κάτω από τον απέραντο ουρανό του Χάι-βελντ.* Η φάρμα, έτσι την αποκαλούν παρόλο που κατά καμία έννοια δεν είναι πραγματική φάρμα, με ένα άλογο, λίγες αγελάδες και μερικές κότες και πρόβατα, βρίσκεται εκεί πέρα, ανάμεσα στους χαμηλούς λόφους και τις κοιλάδες, στη μέση της απόστασης ως το φράγμα Χαρτμπιέσπουρτ.

Από τη μια μεριά, πάνω από έναν φράχτη, ο Όκι βλέπει μια ομάδα αντρών με έναν ανιχνευτή μετάλλων να παρακολουθούν μερικούς νεαρούς ιθαγενείς που ανοίγουν τρύπες στο χώμα. Όλη αυτή η κοιλάδα ανήκε κάποτε στον Πολ Κρούγκερ** και οι φήμες επιμένουν ότι κάπου κάτω απ' αυτές τις πέτρες είναι θαμμένες δύο εκατομμύρια λίρες σε χρυσό από τον πόλεμο των Μπόερ. Οπότε, σκάψε εδώ, σκάψε εκεί, κυνηγώντας τα πλούτη του παρελθόντος. Είναι απληστία, ακόμα κι αυτό όμως κάνει τον Όκι να κοκκινίσει νοσταλγικά. Η ράτσα μου είναι γενναία, ανθεκτική, επιβίωσε από τους Βρετανούς και θα επιβιώσει και από τους κάφρους.*** Οι Αφρικάνερ είναι ένα έθνος ξέχωρο, το πιστεύει πραγματικά. Δεν καταλαβαίνει γιατί ο Μάνι έπρεπε να παντρευτεί τη Ρέιτσελ. Το λάδι και το νερό δεν γίνονται ένα. Το βλέπεις στα παιδιά τους, μαλακισμένα όλα τους.

Αν μη τι άλλο, σε αυτό συμφωνούν με τη γυναίκα του. Η Μαρίνα δεν συμπάθησε ποτέ τη νύφη της. Τα πάντα ήταν λάθος σε αυτόν τον γάμο. Γιατί δεν μπορούσε ο αδελφός της να παντρευτεί μια δική τους γυναίκα; Έκανα ένα λάθος, είπε,

* Το Γιοχάνεσμπουργκ και η περιοχή γύρω του, το εμπορικό και βιομηχανικό κέντρο της περιφέρειας. (Σ.τ.Μ.)

** Νοτιοαφρικανός πολιτικός (1825-1904), από τις κυρίαρχες πολιτικές και στρατιωτικές φυσιογνωμίες του 19ου αιώνα στη Νότια Αφρική, και πρόεδρος της Νοτιοαφρικανικής Δημοκρατίας από το 1883 έως το 1900. (Σ.τ.Μ.)

*** Kaffir: προσβλητική λέξη που χρησιμοποιούν οι λευκοί Νοτιοαφρικανοί για τους μαύρους. (Σ.τ.Μ.)

και πληρώνει κανείς για τα λάθη του. Ο Μάνι ήταν πάντα πεισματάρης μέχρι βλακείας. Να αντιπαχθεί στις επιθυμίες της ίδιας του της οικογένειας για μια τέτοια γυναίκα, ματαιοδοξη και ξιπασμένη, που στο τέλος τού έδωσε τα παπούτσια στο χέρι, φυσικά... Εξαιτίας του σεξ. Επειδή δεν μπορούσε να κρατήσει κοντά τα χέρια του. Μια δραστηριότητα για την οποία η Μαρίνα ποτέ δεν έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον, εκτός από εκείνη τη μία φορά στο Σαν Σίτι με τον μηχανικό, άιιι, σταμάτα, μην το σκέφτεσαι τώρα αυτό. Ήταν πάντα η καταστροφή του αδελφού μου, μεταμορφώθηκε σε μικρό τράγο από τότε που άρχισε να ξυρίζεται, περνούσε καλά και προκαλούσε μπελάδες, μέχρι που έκανε το λάθος κι όλα άλλαξαν. Το λάθος βρίσκεται τώρα κάπου εκεί έξω, κάνει τη στρατιωτική του θητεία. Του έστειλαν ένα μήνυμα σήμερα το πρωί, αύριο πια θα καταφέρει να έρθει στο σπίτι.

Ο Άντον αύριο πια θα φτάσει στο σπίτι, λέει στην Αμόρ κι ύστερα πιάνει να διορθώσει το κραγιόν της στο καθρεφτάκι του αυτοκινήτου.

Φτάνουν στη στροφή από τη λάθος πλευρά και η Αμόρ πρέπει να κατέβει για να ανοίξει την πύλη και να την κλείσει πάλι αφού περάσει το αυτοκίνητο. Ύστερα κλυδωνίζονται σε έναν τραχύ χαλικόστρωτο δρόμο με πέτρες που εξέχουν εδώ κι εκεί, γδέρνοντας με έναν μεταλλικό ήχο το σασί από κάτω. Ο θόρυβος μεγαθύνεται στα αφτιά της Αμόρ, τη δαγκώνει. Ο πονοκέφαλός της χειροτερεύει. Όσο βρίσκονταν στον ανοιχτό δρόμο, μπορούσε σχεδόν να προσποιηθεί ότι τριγυρνούσε στο πουθενά. Τώρα, ωστόσο, όλες της οι αισθήσεις της λένε πως κοντεύουν να φτάσουν. Δεν θέλει να βρεθεί στο σπίτι, γιατί τότε θα είναι πράγματι αλήθεια ότι κάτι συνέβη, πως κάτι άλλαξε στη ζωή της και ποτέ δεν μπορεί να αλλάξει πάλι και να γίνει όπως ήταν. Δεν θέλει να περνάει ο δρόμος κάτω από τους

πυλώνες του ηλεκτρικού και να κατευθύνεται προς το λοφάκι, δεν θέλει να ανηφορίζει, δεν θέλει να δει το σπίτι στο κατέβασμα από την άλλη πλευρά. Μα είναι εκεί και το βλέπει.

Ποτέ δεν της άρεσε ιδιαίτερα. Από την αρχή ήταν αλλόκοτο, ακόμα κι όταν το αγόρασε ο παππούς της, ποιος έχτιζε σε αυτό το στίλ εδώ έξω στην ερημιά; Έπειτα, όμως, όταν ο Ούπα* πνίγηκε στο φράγμα και το κληρονόμησε ο μπαμπάς, άρχισε να προσθέτει δωμάτια και εξωτερικά οικήματα που δεν είχαν απολύτως κανένα στίλ, όσο κι αν εκείνος θεωρούσε ότι ταίριαζαν με τον τόπο. Δεν υπήρχε καμιά λογική στα σχέδιά του, αλλά σύμφωνα με τη μαμά αυτό συνέβαινε επειδή ήθελε να καλύψει το αρχικό στίλ αρ ντεκό, που κατά τη γνώμη του έδειχνε θηλυπρεπές. Τι βλακείες είναι αυτά, διαμαρτυρήθηκε ο μπαμπάς, η προσέγγισή μου είναι πρακτική. Υποτίθεται ότι είναι φάρμα, όχι κάποια φαντασιοπληξία. Μα δείτε πώς κατέληξε. Ένα μεγάλο σπίτι σύμφυρμα, είκοσι τέσσερις εξωτερικές πόρτες που πρέπει να κλειδώνουν τη νύχτα, το ένα στίλ πάνω στο άλλο. Να στέκεται στη μέση της ακαλλιέργητης εξοχής σαν μεθύστακας που φοράει παράταιρα ρούχα...

Παρ' όλα αυτά, συλλογίζεται η Τάνι Μαρίνα, είναι δικό μας. Μην κοιτάς το σπίτι, σκέψου τη γη. Άχρηστη γη, γεμάτη πέτρες, τίποτα δεν μπορείς να κάνεις με δαύτη. Ανήκει όμως στην οικογένειά μας, σε κανέναν άλλο, κι αυτό είναι δύναμη.

Και τουλάχιστον, λέει μεγαλόφωνα στον Όκι, η σύζυγος είναι επιτέλους εκτός.

Τότε, αχ, Θεέ μου, θυμάται το παιδί στο πίσω κάθισμα. Πρέπει να προσέχεις τι λες, Μαρίνα, ειδικά τις επόμενες μια δυο μέρες, μέχρι να τελειώσει η κηδεία. Μίλα αγγλικά, έτσι θα ελέγχεις καλύτερα τα λόγια σου.

* Ουρα: Παππούς στα αγγλικά της Νότιας Αφρικής. (Σ.τ.Μ.)

Μη με παρεξηγήσεις, λέει στην Αμόρ. Σεβόμουν τη μητέρα σου.

(Όχι, δεν τη σεβόσουν.) Ωστόσο, η Αμόρ δεν το λέει μεγαλόφωνα. Κάθεται φοβερά άκαμπτη στο πίσω κάθισμα του αυτοκινήτου, που κάποια στιγμή σταματάει. Ο Όκι αναγκάζεται να παρκάρει λίγο πιο κάτω στον ιδιωτικό δρόμο, γιατί υπάρχουν πάρα πολλά αυτοκίνητα μπροστά στο σπίτι, τα πιο πολλά άγνωστα, τι κάνουν εδώ; Οι άνθρωποι και τα γεγονότα έλκονται ήδη προς τα μέσα, προς την τρύπα στην καρδιά της που έχει το σχήμα της μαμάς. Καθώς βγαίνει από το αμάξι, κλείνοντας την πόρτα με έναν υπόκωφο ήχο, η Αμόρ βλέπει ένα συγκεκριμένο αυτοκίνητο, ένα μακρύ και μαύρο αυτοκίνητο, και το βάρος του κόσμου γίνεται πιο έντονο. Ποιος είναι ο οδηγός του, γιατί έχει παρκάρει έξω από το σπίτι μου;

Είπα στους Εβραίους να μην την πάρουν ακόμη, ανακοινώνει η Τάνι Μαρίνα. Ωστε να μπορέσεις να αποχαιρετήσεις τη μητέρα σου.

Στην αρχή η Αμόρ δεν καταλαβαίνει. Κραντς, κραντς, κραντς κάνει το χαλίκι. Από τα μπροστινά παράθυρα βλέπει ένα πλήθος στο σαλόνι, μια πυκνή ομίχλη από ανθρώπους, και στη μέση βρίσκεται ο πατέρας της, καθισμένος σκυφτός σε μια καρέκλα. Κλαίει, σκέφτεται εκείνη κι ύστερα ξαφνικά, Όχι, προσεύχεται. Είτε κλαίει είτε προσεύχεται, είναι δύσκολο να καταλάβεις τη διαφορά αυτόν τον καιρό με τον μπαμπά.

Έπειτα όντως καταλαβαίνει και συλλογίζεται, Δεν μπορώ να μπω εκεί. Ο οδηγός εκείνου του μαύρου αυτοκινήτου περιμένει μέσα για να αποχαιρετήσω τη μητέρα μου, κι εγώ δεν μπορώ να περάσω την πόρτα. Έτσι και περάσω την πόρτα, θα είναι αλήθεια και η ζωή μου δεν θα γίνει ποτέ ξανά ίδια. Οπότε χασομεράει απέξω, ενώ η Μαρίνα προπορεύεται με κύρος, κρατώντας την τσάντα με τα πράγματα για ψήσιμο,

ο Όκι την ακολουθεί σέρνοντας τα πόδια, και τότε αυτή παρατάει τη βαλίτσα της στα σκαλιά και τρέχει σαν βολίδα στο πλάι του σπιτιού, περνάει το αλεξικέραυνο και τις φιάλες υγραερίου στην τοιμεντένια εσοχή στον τοίχο, από εκεί βρίσκεται στην πίσω αυλή, όπου ο Τότζο, ο γερμανικός ποιμενικός, κοιμάται στον ήλιο με τους μοβ όρχεις του ανάμεσα στα πόδια, φτάνει στην πελούζα, έπειτα στο μπάνιο των πουλιών και στο δέντρο καπόκ, περνάει τους στάβλους και τις καλύβες των εργατών από πίσω και ανηφορίζει προς το λοφάκι.

Πού πήγε; Ερχόταν πίσω μας.

Η Μαρίνα δεν πιστεύει τι έκανε αυτό το χαζό, αναθεματισμένο κορίτσι.

Για,* επιβεβαιώνει ο Όκι κι ύστερα, πρόθυμος να συμβάλει κι αυτός, επαναλαμβάνει, *Για!*

Ουφ, θα ξαναγυρίσει. Η Μαρίνα δεν έχει καμιά όρεξη για παραχωρήσεις. Ας πάρουν τώρα οι άνθρωποι αυτοί την καμήνη τη γυναίκα. Τζάμπα έδωσε την ευκαιρία στο παιδί.

Ο οδηγός του μαύρου αμαξιού, ο Μέρβιν Γκλας, κάθεται με το εβραϊκό του καπελάκι τις τελευταίες δύο ώρες στην κουζίνα και περιμένει σύμφωνα με τις οδηγίες της αυταρχικής γυναίκας, της αδελφής του βαρυπενθούντος, που τώρα του λέει να ξεκινήσει. Πολύ δύσκολη οικογένεια, αδυνατεί να καταλάβει τι συμβαίνει, ωστόσο δεν φαίνεται να τον πειράζει. Απαραίτητο μέρος της δουλειάς είναι να περιμένει σεβαστικά σιωπηλός και έχει καλλιεργήσει την ικανότητα να μιμείται μια βαθιά ηρεμία χωρίς επ' ουδενί να τη βιώνει. Κατά βάθος, ο Μέρβιν Γκλας είναι ένας άνθρωπος φρικαρισμένος.

Τώρα πετάγεται όρθιος. Μαζί με τον βοηθό του αρχίζουν να απομακρύνουν το λείψανο της εκλιπούσης από την

* Ja: Nai. (Σ.τ.Μ.)

κρεβατοκάμαρα του πάνω ορόφου. Αυτή η δουλειά περιλαμβάνει ένα φορείο και μια σακούλα πτωμάτων και μια τελευταία εκδήλωση πόνου από τον σύζυγο, ο οποίος σφίγγει τη νεκρή γυναίκα του και την εκλιπαρεί να μη φύγει, λες και αποχωρεί με δική της βούληση και μπορεί να της αλλάξει γνώμη. Ούτε είναι ασυνήθιστο αυτό, όπως θα σας πει ο Μέρβιν αν τον ρωτήσετε. Όλα αυτά τα έχει δει πολλές φορές στο παρελθόν, συμπεριλαμβανομένης και της περίεργης έλξης που ασκεί ένα πτώμα, τραβώντας τον κόσμο κοντά του. Μέχρι αύριο αυτό θα έχει ήδη αλλάξει, η σορός θα έχει φύγει από ώρα και η μόνιμη απουσία της θα καλυφθεί με σχέδια, διευθετήσεις, αναπολήσεις και χρόνο. Ναι, κίολας. Η εξαφάνιση ξεκινάει ευθύς αμέσως, και υπό μία συγκεκριμένη έννοια δεν σταματάει ποτέ.

Στο μεταξύ, ωστόσο, υπάρχει το σώμα, η φρικτική κρεάτινη πραγματικότητά του, αυτό που θυμίζει σε όλους, ακόμα και σε ανθρώπους που δεν συμπαθούσαν τη νεκρή, και πάντα υπάρχουν λίγοι κι από δαύτους, πως κάποια μέρα θα κείτονται και οι ίδιοι εκεί, όπως ακριβώς εκείνη, άδεια από στιδήποτε, ένα σχήμα απλώς, που αδυνατεί ακόμα και να κοιτάξει τον εαυτό του. Και το μυαλό αντιδρά μπροστά στην ίδια του την απουσία, δεν μπορεί να σκέφτεται πως δεν θα σκέφτεται, είναι το πιο παγωμένο κενό.

Ευτυχώς η γυναίκα δεν είναι βαριά, η αρρώστια την άφησε κούφια, κι είναι εύκολο να την κατεβάσουν από τη σκάλα και να στρίψουν τη δύσκολη γωνία στη βάση της και να την περάσουν από τον διάδρομο στην κουζίνα. Από πίσω, τους προτάζει η αυταρχική αδελφή, από το πλάι του σπιτιού, μην τη μεταφέρετε μπροστά στον κόσμο. Αν οι επισκέπτες αντιλαμβάνονται αυτή την οριστική αναχώρηση, είναι μόνο από τον ήχο που κάνει το μακρύ αυτοκίνητο όταν ξεκινάει, η νότα της μηχανής μια δόνηση στον αέρα που σβήνει.

Κι έπειτα η Ρέιτσελ εξαφανίζεται, στ' αλήθεια εξαφανίζεται. Ήρθε εδώ έγκυος νύφη πριν από είκοσι χρόνια και δεν έχει φύγει έκτοτε, μα δεν θα ξαναδιαβεί ποτέ την εξώπορτα.

Στη νεκροφόρα, στο στίτι εννοώ, έχει παρεισφρήσει ένας ανείπωτος φόβος, ακόμα κι αν οι άνθρωποι δεν είναι σίγουροι για ποιο λόγο, και μετά βίας εκφράζεται με λέξεις. Βασικά, οι λέξεις είναι που απομακρύνουν συνήθως τον φόβο, Να σου φέρω άλλο ένα φλιτζάνι τσάι; Θέλεις να δοκιμάσεις ένα από τα παξιμάδια μου;

Η Μαρίνα μιλάει, φυσικά, έχει ταλέντο να σερβίρει γλυκανάλατες φράσεις σε ταραγμένα βάθη που απειλούν να ξεχειλίσουν. Ενώ παίζει με το κολιέ της.

Όχι, δεν πεινάω.

Κι αυτός είναι ο Μάνι, ο πολύ μικρότερος αδελφός της, που στα μάτια της μοιάζει με κουκουβάγια, μια μικρή κουκουβάγια που είχε σηκώσει και κρατήσει μια φορά σαν παιδί.

Έλα τώρα, πιες τουλάχιστον λίγο τσάι. Έχεις αφυδατωθεί απ' όλο αυτό το κλάμα.

Οχ σε παρακαλώ σε παρακαλώ σε παρακαλώ, λέει εκείνος με μια σφοδρότητα που ακούγεται σαν θυμός, μολονότι ίσως και να μην απευθύνεται σε εκείνη.

Τι απέγινε εκείνη η κουκουβάγια; Κάτι άσχημο της συνέβη, μοιάζει να θυμάται, αν και δεν μπορεί να ανακαλέσει τι ακριβώς.

Δεν πρόκειται να ξαναπιώ ποτέ μου τσάι, λέει αυτός.

Ουφ πια, του απαντάει εκνευρισμένη, μη λες χαζομάρες.

Δεν καταλαβαίνει γιατί παίρνει τόσο βαριά τον θάνατό της, η γυναίκα πεθαίνει εδώ και μισό χρόνο τώρα, είχε τόσο καιρό να προετοιμαστεί για τη σημερινή μέρα. Ο Μάνι όμως διαλύεται, όπως το κάτω μέρος του πουλόβερ του, η Μαρίνα τον προσέξε να τραβάει την κλωστή.

Σταμάτα να το κάνεις αυτό, του λέει. Βγάλ' το και δώσ' το μου να σ' το μαντάρω.

Την υπακούει βουβά. Εκείνη το παίρνει και πάει να βρει βελόνα και κλωστή. Αν η Ρέιτσελ έχει τέτοια πράγματα. Είχε. Η νοερή διόρθωση την ικανοποιεί, σαν μια μαγκωμένη άρθρωση που μπαίνει στη θέση της. Τώρα πια η Ρέιτσελ θα αναφέρεται πάντα σε παρελθόντα χρόνο.

Ο Μάνι αναριγεί χωρίς το πουλόβερ του, παρόλο που η ανοιξιάτικη μέρα είναι ζεστή. Θα ξεπαγώσει άραγε ποτέ ξανά; Ουδέποτε όσο ζούσε η Ρέιτσελ δεν την είχε ανάγκη τόσο λυσσαλέα όσο αυτή τη στιγμή, και η απουσία της μοιάζει με ατσάλινη παγωνιά εντός του. Ήξερε πώς να φτάνει στον πιο εσώτερο εαυτό μου και να μπήγει εκεί τα μαχαιράκια της. Δεν μπορούσαμε να διαχωρίσουμε το μίσος από την αγάπη, τόσο κοντά ήμασταν. Δυο δέντρα πλεγμένα το ένα γύρω από το άλλο, ρίζες εγκλωβισμένες σαν πεπρωμένο. Ποιος δεν θα ήθελε να δραπετεύσει; Ωστόσο, μονάχα ο Θεός μπορεί να με κρίνει, μόνο Αυτός ξέρει. Συχώρα με, Θεέ μου, Ρέιτσελ θέλω να πω, η σάρκα μου είναι πιο αδύναμη από των περισσότερων.

Κλαίει πάλι. Η Μαρίνα τον προσέχει από την άλλη άκρη του δωματίου. Ανακάλυψε τελικά ένα σετ ραπτικής σε ένα συρτάρι και βολεύτηκε σε μια γωνιά, απ' την οποία μπορεί να παρατηρεί την κίνηση στο σπίτι και ταυτόχρονα να είναι ορατή η φροντίδα που παρέχει. Μαντάρισμα και μαγείρεμα, πιάνουν τα χέρια της. Όταν βλέπει ωστόσο τον άντρα της να περνάει με ένα φρέσκο ποτό στο χέρι, η προσοχή της αφαιρείται τόσο ώστε τρυπάει το δάχτυλό της.

Κι ακριβώς εκείνη τη στιγμή, από το πουθενά, θυμάται τι απέγινε η κουκουβάγια. Ουφ, κρίμα. Εκείνα τα λευκά φτερά με το πηγμένο αίμα.

Ε, σε βλέπω, φωνάζει στον Όκι.

Μα εκείνος έχει απομακρυνθεί, το μουστάκι του γεύεται το μπράντι, κι από μέσα του σκέφτεται, Βούλωσέ το, ποια νομίζεις ότι είσαι; Έχει ξεχάσει προς στιγμήν για ποιο λόγο βρίσκεται εδώ και λέει σε έναν άντρα στο σαλόνι, Περνάς καλά;

Τι; απορεί ο άντρας.

Ο Όκι όμως έχει ανασυνταχθεί και ταλαντεύεται μπρος πίσω στις πατούσες του. Ξέρεις τώρα, υπ' αυτές τις συνθήκες.

Ο άντρας στον οποίο μιλάει είναι εκπαιδευόμενος εφημέριος στην Ολλανδική Μεταρρυθμιστική Εκκλησία. Ψηλός και νευρικός, με προτεταμένο καρύδι στον λαιμό, αυτός ο εκπαιδευόμενος εφημέριος έχει χάσει σχεδόν τελείως την πίστη του τον τελευταίο χρόνο, χωρίς κανείς να το πάρει χαμπάρι. Νιώθει τον εαυτό του να σκοντάφτει σε μια ερημιά γεμάτη αγκάθια και συνεπώς χαμογελάει πολύ. Τη στιγμή που του απευθύνεται ο Όκι, χαμογελάει μόνος του ενώ αναλογίζεται αυτό ακριβώς το ζήτημα, ότι δεν πιστεύει σε τίποτα τώρα πια, και τινάζεται ένοχα.

Η Αμόρ τους διακρίνει και τους δυο, τον θείο της και τον κλονισμένο κληρικό, μέσα από την τζαμένια συρόμενη πόρτα του σαλονιού. Από την κορυφή του λόφου, μπορεί να δει όλο το μπροστινό μέρος του σπιτιού, όλα τα παράθυρα είναι σε κοινή θέα, και γι' αυτό της αρέσει να κάθεται εδώ, αν και δεν την αφήνουν να έρχεται μόνη. Πρώτη φορά έχει τόσο συνωστισμό στο ισόγειο, ένα σωρό ανθρώπινες φιγούρες τριγυρίζουν σαν παιχνιδάνθρωποι σε παιχνιδόσπιτο. Αλλά η προσοχή της δεν είναι στραμμένη σε αυτούς. Κοιτάζει μόνο ένα παράθυρο, στον πάνω όροφο, το τρίτο από τα αριστερά, και σκέφτεται, Είναι εκεί. Έτσι και κατηφορίσω τον λόφο κι ανέβω τα σκαλιά, θα είναι στο δωμάτιό της και θα με περιμένει. Όπως πάντα.

Και βλέπει κάποιον να κινείται εκεί μέσα. Μια γυναικία φιγούρα να πηγαиноέρχεται φουριόζικα. Αν μισοκλείσει τα

μάτια της, η Αμόρ μπορεί να φανταστεί πως στην πραγματικότητα είναι η μητέρα της, με το κορμί δυνατό και υγιές πάλι, να αδειάζει τα φάρμακα από το κομοδίνο δίπλα στο κρεβάτι. Δεν χρειάζονται πια. Η μαμά νιώθει καλύτερα πάλι, ο χρόνος γύρισε πίσω, ο κόσμος μπήκε ξανά στη θέση του. Τόσο εύκολα.

Ξέρει, όμως, ότι απλώς προσποιείται και στο δωμάτιο δεν είναι η μαμά. Είναι η Σαλομέ, φυσικά, που βρίσκεται εδώ στη φάρμα μια ζωή, ή αυτή την εντύπωση δίνει. Ο παππούς μου έτσι μιλούσε γι' αυτή πάντα, Α, η Σαλομέ, την απέκτησα μαζί με τη γη.

Παύση ενός λεπτού για να την παρατηρήσουμε, καθώς βγάζει τα σεντόνια από το κρεβάτι. Μια κοντόχοντρη, γεροδεμένη γυναίκα, φοράει ένα μεταχειρισμένο φουστάνι που της χάρισε πριν από πολλά χρόνια η μαμά. Ένα μαντίλι δεμένο στο κεφάλι της. Περπατάει ξυπόλυτη και οι πατούσες της είναι σκασμένες και βρόμικες. Και τα χέρια της έχουν σημάδια, γδαρσίματα και ουλές από αμέτρητες πτώσεις. Υποτίθεται πως είναι συνομήλικη με τη μαμά, σαράντα χρονών, αν και φαίνεται μεγαλύτερη. Δύσκολο να προσδιορίσεις ακριβώς την ηλικία της. Το πρόσωπό της δεν δείχνει πολλά, φοράει σαν μάσκα τη ζωή της, σαν σκαλισμένο είδωλο.

Μα κάποια πράγματα τα ξέρεις επειδή τα είδες με τα ίδια σου τα μάτια. Με τον ίδιο απαθή τρόπο με τον οποίο η Σαλομέ σκουπίζει και καθαρίζει το σπίτι και πλένει τα ρούχα όσων μένουν εδώ, φρόντισε και τη μαμά στην τελευταία της αρρώστια, την έντυνε και την ξέντυνε, τη βοηθούσε να κάνει μπάνιο με έναν κουβά ζεστό νερό και ένα πανί, τη βοηθούσε να πηγαίνει στην τουαλέτα, ναι, της σκούπιζε ακόμα και τον κώλο αφότου της έβαζε πάπια, σφουγγίζοντας αίμα και σκατά και πύον και κάτουρα, όλες τις δουλειές που οι άνθρωποι της δικής της οικογένειας δεν ήθελαν να κάνουν, γιατί παραήταν βρόμικες

ή προσωπικές. Ας το κάνει η Σαλομέ, γι' αυτό δεν πληρώνεται; Ήταν με τη μαμά όταν πέθανε, ακριβώς δίπλα στο κρεβάτι της, μολονότι κανείς δεν μοιάζει να τη βλέπει, απ' ό,τι φαίνεται είναι αόρατη. Επίσης αόρατο είναι και ό,τι νιώθει η Σαλομέ. Της λένε, Καθάρισε εδώ, πλύνε τα σεντόνια, κι εκείνη υπακούει, καθαρίζει, πλένει τα σεντόνια.

Μα η Αμόρ τη βλέπει μέσα από το παράθυρο, άρα δεν είναι αόρατη εντέλει. Ενώ σκέφτεται μια ανάμνηση, που δεν την καταλάβαινε μέχρι τώρα, ενός απογεύματος μόλις πριν από δυο βδομάδες, σε εκείνο το ίδιο δωμάτιο, με τη μαμά και τον μπαμπά. Ξέχασαν πως ήμουν εκεί, στη γωνία. Δεν με είδαν, ήμουν σαν μια μαύρη γι' αυτούς.

(Μου το υπόσχεται, Μάνι;

Αρπάζοντάς τον με σκελετωμένα χέρια, όπως στις ταινίες τρόμου.

Ναι, θα το κάνω.

Επειδή στ' αλήθεια θέλω να έχει κάτι. Ύστερα απ' όλα όσα έκανε.

Καταλαβαίνω, λέει εκείνος.

Υποσχέσου μου πως θα το κάνεις. Πες το.

Το υπόσχομαι, αποκρίνεται πνιχτά ο μπαμπάς.)

Έχει ακόμη την εικόνα στα μάτια της, οι γονείς της κουβαριασμένοι σαν τον Ιησού και τη μητέρα Του, ένας φρικτός, θλιβερός κόμπος από αγκαλιές και κλάματα. Ο ήχος κάπου αλλού, πιο ψηλά, χώρια, οι λέξεις δεν έφταναν έως αυτή μέχρι τώρα. Μα καταλαβαίνει επιτέλους για ποιον μιλάνε. Φυσικά. Φως φανάρι. Ε, βέβαια.

Κάθεται στο σημείο που της αρέσει, ανάμεσα στις πέτρες, στη βάση του καμένου δέντρου. Εδώ που βρισκόμουν όταν χτύπησε ο κεραυνός, εδώ που κόντευα να πεθάνω. Λες κι ο Θεός σε έδειξε, λέει ο μπαμπάς, αλλά πώς το ξέρει, αφού δεν ήταν

εδώ όταν έγινε. Η οργή του Κυρίου μοιάζει με φλόγα τιμωρό. Μα εγώ δεν κήκα όπως το δέντρο. Μονάχα τα πόδια μου.

Δυο μήνες στο νοσοκομείο για να συνέλθει. Τα πέλματα είναι ακόμη ευαίσθητα, ένα μικρό δαχτυλάκι λείπει. Το αγγίζει τώρα, ψαύει την ουλή. Κάποια μέρα, λέει μεγαλόφωνα. Κάποια μέρα εγώ θα. Ωστόσο, η σκέψη διακόπτεται στη μέση και το τι θα κάνει κάποια μέρα κρέμεται εκεί, μετέωρο.

Αυτό που συμβαίνει τώρα είναι ότι κάποιος άλλος σκαρφαλώνει το λοφάκι από την αντίθετη πλευρά. Μια ανθρώπινη φιγούρα πλησιάζει, συμπληρώνεται σταδιακά, φοράει ηλικία και φύλο και φυλή σαν να 'ναι ρούχα, μέχρι που η Αμόρ βλέπει μπροστά της ένα μαύρο αγόρι, δεκατριών ετών κι αυτό, με ένα κουρελιασμένο σορτς κι ένα μπλουζάκι, κατεστραμμένες σαγιονάρες στα πόδια.

Ο ιδρώτας κολλάει το ύφασμα στο δέρμα. Τράβα το λίγο με τα δάχτυλά σου.

Γεια σου, Λούκας, του λέει.

Πώς πάει, Αμόρ;

Πρώτα είναι απαραίτητο να χτυπήσει το χώμα με ένα ξύλο. Έπειτα βολεύεται πάνω σε μια πέτρα. Είναι εύκολο να μιλήσουν μεταξύ τους. Δεν είναι η πρώτη φορά που συναντιούνται εδώ πάνω. Παιδιά ακόμη, στο όριο να πάνε να είναι παιδιά.

Συλλυπητήρια για τη μαμά σου, της λέει.

Παραλίγο να κλάψει πάλι, μα δεν κλαίει. Δεν την πειράζει όταν της το λέει ο Λούκας, επειδή κι ο δικός του πατέρας σκοτώθηκε, σε ένα χρυσωρυχείο κοντά στο Γιοχάνεσμπουργκ, όταν αυτός ήταν ακόμη μικρός. Κάτι τους ενώνει. Η ανάμνηση που μόλις τώρα πρόβαλε στο μυαλό της ξεχειλίζει, θέλει να του μιλήσει γι' αυτή.

Είναι δικό σας τώρα το σπίτι, λέει.

Την κοιτάζει. Δεν καταλαβαίνει.

Η μητέρα μου είπε στον πατέρα μου να το δώσει στη μητέρα σου. Ένας χριστιανός δεν αθετεί ποτέ τον λόγο του.

Εκείνος κοιτάζει κάτω τον λόφο από την άλλη μεριά, εκεί που ζει, στο σαραβαλιασμένο σπιτάκι. Το σπίτι της Λόμπαρντ. Έτσι το λένε όλοι, παρόλο που η γριά κυρία Λόμπαρντ έχει πεθάνει εδώ και πολλά χρόνια, πριν το αγοράσει ο παππούς της Αμόρ για να εμποδίσει εκείνη την οικογένεια των Ινδών να μετακομίσει, αφήνοντας τη Σαλομέ να μένει εκεί. Μερικά ονόματα κολλάνε, άλλα όχι.

Το σπίτι μας;

Θα είναι δικό σας τώρα.

Ανοιγοκλείνει τα μάτια του, νιώθοντας ακόμη μπερδεμένος. Πάντα δικό του ήταν το σπίτι. Εκεί γεννήθηκε, εκεί κοιμάται, τι είναι αυτά που λέει το λευκό κορίτσι; Αρχίζει να βαριέται, φτύνει κάτω και σηκώνεται όρθιος. Η Αμόρ προσέχει πόσο μακριά και δυνατά έχουν γίνει τα πόδια του, τις σγουρές τρίχες που βγαίνουν στους μηρούς του. Μυρίζει επίσης τη δυσσομία του ιδρώτα του. Όλα αυτά είναι καινούρια, ή ίσως είναι καινούριο το γεγονός ότι τα προσέχει, και αισθάνεται ήδη αμήχανη, ακόμα και πριν αντιληφθεί το βλέμμα του να μένει πάνω της.

Τι; τον ρωτάει, σκύβοντας κι αγκαλιάζοντας τα γόνατά της. Τίποτα.

Πηδάει στη δική της πέτρα, κουκουβίζει δίπλα της. Το γυμνό του πόδι είναι κοντά στο δικό της, εκείνη νιώθει τη ζεστασιά και το χνούδι του, απομακρύνει απότομα το γόνατό της.

Πφφ, του λέει. Θες πλύσιμο.

Αυτός πετάγεται όρθιος και με έναν πήδο γυρίζει στον άλλο βράχο. Τώρα η Αμόρ στενοχωριέται που τον έδιωξε, αλλά δεν ξέρει τι να πει. Το αγόρι σηκώνει το ξύλο του και χτυπάει ξανά το χώμα.

Εντάξει, λέει.

Ωραία.

Ο Λούκας κατηγορίζει τον λόφο όπως τον ανέβηκε, μαστιγώνοντας με το ξύλο τις άσπρες κορφές του χορταριού, χώνοντάς το μέσα σε φωλιές τερμιτών. Ενημερώνοντας τον κόσμο πως βρίσκεται εκεί.

Τον παρακολουθεί ώσπου χάνεται από τα μάτια της, νιώθοντας πιο ανάλαφρη πια επειδή το μεγάλο μαύρο αυτοκίνητο έχει φύγει και η μεγάλη μαυρίλα που τη βάραινε έφυγε κι αυτή. Ύστερα κατεβαίνει από την άλλη μεριά του λόφου, κοντοστέκεται εδώ κι εκεί για να χαζέψει έναν βράχο ή ένα φύλλο, το σπίτι της, ή το σπίτι που θεωρεί δικό της. Όταν πια διαβαίνει την πίσω πόρτα, έχουν περάσει εκατόν τριάντα τρία λεπτά και είκοσι δύο δευτερόλεπτα από την ώρα που το έσκασε. Τέσσερα αυτοκίνητα, μαζί και το μακρύ μαύρο, έχουν αποχωρήσει κι έχει καταφθάσει μόνο ένα καινούριο. Το τηλέφωνο έχει χτυπήσει δεκαοκτώ φορές, το κουδούνι της εξώπορτας δύο, τη μια φορά επειδή κάποιος έστειλε λουλούδια που παραδόξως έφτασαν ως εδώ κάνοντας τόσο μεγάλη διαδρομή. Έχουν καταναλωθεί είκοσι δύο φλιτζάνια τσάι, έξι κούπες καφέ, τρία ποτήρια αναψυκτικό και έξι μπράντι με κόκα κόλα. Στις τουαλέτες του ισογείου, ασυνήθιστες σε τέτοια κίνηση, το καζανάκι έχει τραβηχτεί συνολικά είκοσι επτά φορές, απομακρύνοντας εννέα κόμμα οκτώ λίτρα ούρα, πέντε κόμμα δύο λίτρα κόπρανα, ένα γεμάτο στομάχι μισοχωνεμένης τροφής και πέντε χιλιοστά του λίτρου σπέρμα. Οι αριθμοί συνεχίζονται αενάως, αλλά πού βοηθάνε τα μαθηματικά; Στην όποια ανθρώπινη ζωή, υπάρχει στην πραγματικότητα μόνο ένα από το καθετί.

Καθώς μπαίνει απαραίτητη μέσα, ακούει απόμακρες φωνές, μολονότι επικρατεί ησυχία σε εκείνο το σημείο του σπιτιού. Ανεβαίνει τα σκαλιά για τον πρώτο όροφο. Προχωράει

στον διάδρομο προς το δωμάτιό της. Ενδιάμεσα έχει να περάσει από την πόρτα της κρεβατοκάμαρας της μαμάς, που είναι άδεια πια, η Σαλομέ πήγε να πλύνει τα σεντόνια και, παρόλο που η Αμόρ ξέρει ότι αυτό που δεν συνέβη δεν συνέβη εδώ, πρέπει, είναι ανάγκη να μπει μέσα.

Μικρό κορίτσι που κοιτάζει τα πράγματα της μητέρας του. Τα γνωρίζει όλα απέξω κι ανακατωτά, πόσα βήματα απέχει η πόρτα από το κρεβάτι, πού είναι ο διακόπτης για τη λάμπα, το στροβιλιστό πορτοκαλί σχέδιο του χαλιού που θυμίζει αρχή πονοκεφάλου κτλ. κτλ. Με την άκρη του ματιού της νομίζει ότι βλέπει το πρόσωπο της μαμάς να εμφανίζεται στον καθρέφτη, όταν όμως κοιτάζει κατευθείαν εκεί, δεν υπάρχει. Αντίθετα, μπορεί να τη μυρίσει, ή να μυρίσει ένα συνονθύλευμα από μυρωδιές που νομίζει πως ανήκουν στη μητέρα της, αλλά στην πραγματικότητα είναι τα ίχνη των πρόσφατων γεγονότων, που περιλαμβάνουν εμετό, λιβάνι, αίμα, φάρμακα, άρωμα και μια υποβόσκουσα ζοφερή νότα, που ίσως να είναι η μυρωδιά της ίδιας της αρρώστιας. Την αναδίδουν οι τοίχοι, πλανιέται στην ατμόσφαιρα.

Δεν είναι εδώ.

Μιλάει η αδελφή της η Άστριντ, που κάπως την εντόπισε και την ακολούθησε.

Την πήραν.

Το ξέρω. Είδα.

Το κρεβάτι είναι ξέστρωτο και το γυμνό στρώμα λεκιασμένο από κάτι απροσδιόριστο. Κοιτούν κι οι δυο εκείνο το έντονο σκούρο περίγραμμα λες και πρόκειται για τον χάρτη μιας καινούριας ηπείρου, συναρπαστικής και τρομακτικής.

Ήμουν μαζί της όταν πέθανε, λέει τελικά η Άστριντ και η φωνή της πάλλεται, γιατί δεν είναι αλήθεια. Δεν ήταν με τη μητέρα της όταν πέθανε. Ήταν πίσω από τους στάβλους και

μιλούσε με τον Ντιν ντε Βετ, τον νεαρό από το Ράστενμπεργκ που έρχεται μερικές φορές και βοηθάει στη φάρμα καθαρίζοντας τους στάβλους. Ο πατέρας του Ντιν πέθανε πριν από μερικά χρόνια και ο ίδιος συμβουλεύει τον τελευταίο καιρό την Άστριντ πώς να διαχειριστεί τον αργό θάνατο της μητέρας της. Είναι ένας ανεπιτήδευτος, ντόμπρος νεαρός και της αρέσει η προσοχή του, αποτελεί μέρος της γενικότερης επίγνωσης της αντρικής παρουσίας στην οποία είναι επιρρεπής τώρα τελευταία. Κι έτσι, τα μόνα άτομα που βρίσκονταν με τη Ρέιτσελ Σουάρτ όταν ήρθε η ώρα της ήταν ο άντρας της, ή αλλιώς μπαμπάς ή Μάνι, κι εκείνη η μαύρη, η πώς-την-είπαμε-πάλι, α, ναι, Σαλομέ, που προφανώς δεν μετράει.

Θα 'πρεπε να ήμουν εκεί. Αυτό σκέφτεται η Άστριντ. Το γεγονός ότι, αντί γι' αυτό, φλέρταρε με τον Ντιν κάνει απλώς τις τύψεις της χειρότερες. Πιστεύει, λανθασμένα, ότι η μικρότερη αδελφή της ξέρει την αλήθεια. Όχι μόνο αυτή την αλήθεια, μα κι άλλες. Για παράδειγμα, πως πριν από μισή ώρα ξέρασε το μεσημεριανό της, όπως κάνει τακτικά για να διατηρηθεί αδύνατη. Είναι ευεπίφορη σε τέτοιους παρανοϊκούς φόβους, μερικές φορές υποψιάζεται ότι οι άνθρωποι γύρω της μπορούν να διαβάσουν κρυφά το μυαλό της, ή πως η ζωή είναι μια πολύπλοκη παράσταση όπου όλοι οι υπόλοιποι παίζουν κάποιο ρόλο εκτός από εκείνη. Η Άστριντ είναι ένας φοβισμένος άνθρωπος. Φοβάται, μεταξύ άλλων, το σκοτάδι, τη φτώχεια, τις καταιγίδες, μην παχύνει, τους σεισμούς, τα παλιρροϊκά κύματα, τους κροκόδειλους, τους μαύρους, το μέλλον, τη διάλυση των οργανωμένων δομών της κοινωνίας. Ότι δεν την αγαπάει κανείς. Ότι πάντα αυτό ισχύει.

Τώρα, ωστόσο, η Αμόρ κλαίει πάλι, γιατί η Άστριντ είπε εκείνη τη λέξη λες και είναι γεγονός, και δεν είναι, δεν είναι, μολονότι το σπίτι έχει πλημμυρίσει ανθρώπους που δεν θα

έπρεπε να βρίσκονται εδώ, δεν βρίσκονται συνήθως εδώ, όχι ταυτόχρονα τουλάχιστον.

Θα πρέπει να ετοιμαστούμε, λέει ανυπόμονα η Άστριντ. Να αλλάξεις, να βγάλεις τη στολή του σχολείου.

Να ετοιμαστούμε για ποιο πράγμα;

Η Άστριντ δεν απαντάει, κάτι που την εκνευρίζει.

Πού πήγες; Όλοι σε ψάχναμε.

Σκαρφάλωσα στο λοφάκι.

Ξέρεις ότι δεν επιτρέπεται ν' ανεβαίνεις εκεί πάνω μόνη σου. Και τι δουλειά έχεις εδώ; Στο δωμάτιό της;

Κοίταζα μονάχα.

Τι κοίταζες;

Δεν ξέρω.

Αλήθεια λέει, δεν ξέρει, μονάχα κοιτάζει, αυτό είναι όλο.

Πήγαινε ν' αλλάξεις, τη διατάζει η Άστριντ, δοκιμάζοντας να μιλήσει σαν ενήλικας τώρα που χήρεψε μια θέση.

Μη μου κάνεις το αφεντικό, λέει η Αμόρ, φεύγει ωστόσο, μόνο και μόνο για να ξεφύγει από την Άστριντ, η οποία, αμέσως μόλις μένει μόνη στο δωμάτιο, παίρνει στα χέρια της ένα βραχιόλι που βλέπει παρατημένο στο κομοδίνο, έναν όμορφο κύκλο από μπλε και άσπρες χάντρες. Έχει δει τη μητέρα της να το φοράει, το έχει δοκιμάσει και παλιότερα. Τώρα το γλιστράει πάλι στον καρπό της, το νιώθει να παίρνει με θαλπωρή τον σφυγμό της. Αποφασίζει ότι πάντα σε αυτήν ανήκει.

Δεν είμαι όμορφη. Έτσι σκέφτεται η Αμόρ, και δεν είναι η πρώτη φορά, καθώς περιεργάζεται τον εαυτό της στον καθρέφτη πίσω από την πόρτα της ντουλάπας της. Φοράει τα εσώρουχά της, που συμπεριλαμβάνουν και ένα μικρό σουτιέν που απέκτησε πρόσφατα, ενώ είναι ακόμη ξένη και ανησυχητική η αίσθηση της σάρκας της που ανθίζει. Οι μηροί της έχουν φαρδύνει, κι αυτή η αύξηση του όγκου τους της πέφτει βαριά,

υπερβολική, άσεμνη. Αντιπαθεί το στομάχι και τα μπούτια και τους ώμους της που κρέμονται. Αντιπαθεί όλο της το σώμα όπως πολλοί από σας, αλλά με ιδιαίτερη εφηβική ένταση, και σήμερα το νιώθει ακόμα πιο παρόν απ' όσο συνήθως, πιο βαρύ και ξαναμμένο.

Σε τέτοιες στιγμές εσωτερικής συγκέντρωσης, η ατμόσφαιρα γύρω της φορτίζεται με διορατικότητα. Τον τελευταίο καιρό έχει συμβεί μερικές φορές να γνωρίζει εκ των προτέρων, μόλις ένα χλίοστο του δευτερολέπτου νωρίτερα, ότι ένας πίνακας θα πέσει από τον τοίχο, ένα παράθυρο θα ανοίξει από τον αέρα, ένα μολύβι θα κυλήσει κατά μήκος του γραφείου. Σήμερα, κοιτάζει πέρα από το είδωλό της στον καθρέφτη, νιώθοντας βέβαιη ότι ένα καύκαλο χελώνας που βρίσκεται στο κομοδίνο, μαυρισμένο από κάποια φωτιά, θα υψωθεί στον αέρα. Το βλέπει να υψώνεται. Λες και το κουβαλάει με το βλέμμα της, το παρατηρεί να μετακινείται ήρεμα στη μέση του δωματίου. Ύστερα το αφήνει να πέσει, ή ίσως το πετάει, γιατί πέφτει ορμητικά στο πάτωμα και σπάει.

Το καύκαλο είναι, ή μάλλον ήταν, ένα από τα ελάχιστα αντικείμενα που έχει συλλέξει, βρίσκοντάς τα όλα έξω στα χωράφια. Μια πέτρα με περίεργο σχήμα, το μικροσκοπικό κρανίο μιας μαγκούστας, ένα μακρύ άσπρο φτερό. Κατά τα άλλα, το δωμάτιο δεν έχει κανένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό ή στοιχείο, περιέχει απλώς το μονό κρεβάτι με την κουβέρτα, το κομοδίνο και το πορτατίφ, την ντουλάπα και τη συρταριέρα, το ξύλινο πάτωμα χωρίς κανένα χαλί ή στρωσίδι. Οι τοίχοι είναι κι αυτοί γυμνοί. Όταν το κορίτσι λείπει, το δωμάτιο μοιάζει με λευκή σελίδα, δεν υπάρχει σχεδόν το παραμικρό γνώρισμα ή ένδειξη που να λέει οτιδήποτε γι' αυτή, πράγμα που ίσως τελικά λέει κάτι γι' αυτή.

Κρατάει ένα κομμάτι από το καύκαλο της χελώνας όταν κατεβαίνει λίγο αργότερα τη σκάλα. Υπάρχει ακόμη κόσμος

που τριγυρίζει στο σπίτι κι εκείνη κοιτάζει ολόγισια μπροστά προχωρώντας προς τον πατέρα της, που εξακολουθεί να κάθεται και καμπουριασμένος στην καρέκλα του.

Πού ήσουν; ρωτάει ο μπαμπάς. Ανησυχήσαμε πολύ.

Στο λοφάκι.

Αμόρ. Αφού ξέρεις ότι δεν επιτρέπεται να πηγαίνεις μόνη σου εκεί. Γιατί πάντα ξαναπηγαίνεις;

Δεν ήθελα να τη δω. Το 'βαλα στα πόδια.

Τι είναι αυτό που κρατάς;

Του δίνει το κομμάτι του ροζιασμένου καύκαλου και, έτσι ζαλισμένη όπως είναι, δεν μπορεί να θυμηθεί τι είναι ή από πού προέρχεται. Μοιάζει με γιγάντιο γέρικο νύχι ποδιού, τελείως αφηιστικό, χάλια. Κάτι που μάζεψε από εκεί έξω. Φέρνει μονίμως διάφορα σιχαμερά κομματάκια και πράγματα από τη φύση. Παραλίγο να το πετάξει, μα η παρόρμησή του σβήνει και το κρατάει όπως κι εκείνη, άτονα.

Έλα εδώ.

Τώρα τον πλημμυρίζει τεράστια στοργή για εκείνη, βαθιά στοργή, φορτισμένη. Τόσο ανυπεράσπστη, μια απλή ψυχούλα. Το παιδί μου, το παιδάκι μου. Την παίρνει στην αγκαλιά του και ξαφνικά λιώνουν κι οι δυο τους επιστρέφοντας σε μια παρόμοια στιγμή πριν από επτά χρόνια, στη λευκότητα αμέσως μετά το χτύπημα του κεραυνού, στον ονειρικό μισοξύπνιο απόηχο του ατυχήματος. Ενώ κουβαλούσε την Αμόρ μακριά από τον λοφίσκο. Σώσε τη, σώσε τη, Κύριε, και θα είμαι δικός Σου για πάντα. Για τον Μάνι, ήταν σαν τον Μωυσή που κατέβηκε από το βουνό, ήταν το απόγευμα που τον άγγιξε το Άγιο Πνεύμα και άλλαξε η ζωή του. Η Αμόρ το θυμάται διαφορετικά, σαν την μπόχα του καμένου κρέατος στην ατμόσφαιρα, σαν ένα μπάρμπεκιου και τη δυσωδία της θυσίας στο κέντρο του κόσμου.